דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. תימה לי הא איכא טובא דמלאורייתא לא מיחייב ורבנן גזרו בהן ולא חיישינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כגון הלוקח מעם הארץ וי"ל דיון דלא תקינו לאפרושי תרומה גדולה ואפילו מעשרות נמי דתקינו לאפרושי מפריש והן שלו איכא היכירא טובא דהוי מדרבנן ולא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וכן הא דאמר פ"ק דביצה (דף יג.) הכנים שבולים לעשות מהם עיסה אוכל מהן ערלי ופטור אבל אם לאכול קבע חייב דרבנן כיון דשרו למיכל מייהו ערלי דלא מעשר איכא היכירא דמידי דמיחייב מדאורייתא אסור לאכול אפי' ערלי אחר מירוח כדתנן בפ"ק דמסכת פיאה (מ"ו) מאכילין לחיות ולעופות עד שימרח אבל בתר מירוח לא וכל אכילת בהמה חשיב אכילת ערלי וא"ת והא תקינו להפריש על תבואה שלקח מן הנכרי למ"ד יש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר ולא חיישינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וי"ל בתבואת נכרי ליכא דטעי וכן יש לתרץ על תבואת חולה לארץ שהיו מפרישין ממנה תרומה ומעשר עד שלא באו הרודים וביטלום כדאיתא בירושלמי דליכא דטעי ועיין שאינו נקוב נמי דחייב מדרבנן הא אמרינן בפ' האשה רבה (יבמות דף פט.) גבי משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום בתרי מני ליית[א] בחד מנא לא ליית אבל הכא אי מחייבינן ליה לאפרושי טעי וסבר דמדאורייתא חייב דמי מפיס לידע איזו דירה קבועה דאורייתא דילמא אתי לאפרושי מן החיוב אלא אמר אביי בשבעה דכולו עלמא לא פליגי דמיחייבא כי פליגי בשאר ימות השנה רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן א"ל רבא והא סוכת החג בחג קתני אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כ"ע לא פליגי דפטורה כי פליגי בשבעה וסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד סוכה טעמא לחוד רבי יהודה לטעמיה דאמר [ב]סוכה דירת קבע בעינן ומיחייבא במזוזה ורבנן לטעמייהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מיחייבא במזוזה ולשכה טעמא לחוד רבנן סברי דירה בעל כרחה שמה דירה ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחה לא שמה דירה ומדרבנן הוא דתקינו לה שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין מאן תנא להא דתנו רבנן כל

אלא אמר אביי. בשבעת ימים של פרישה לא פליג ר' יהודה דולמי מיחייב דומיא דסוכה: **כי פליגי בשאר ימות השנה.** רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן בשאר ימות השנה כדי שתהא מוחזקת לכל יודעיה כבית דירה גמורה אלא יאמרו על הכהן בשבעת ימי הפרישה בבית האסורין חבוש: **והא סוכה בחג בחג קתני.** ופטרי רבנן אלמא בשבעה נמי איכא למאן דפטר: **כי פליגי בשבעה.** בין בלשכה בין בסוכה והפוטר כאן מחייב כאן והחליפו דבריהם: **וסוכה טעמא לחוד הוי.** ר' יהודה לטעמיה דאמר במסכת סוכה (דף ז:) דירת קבע היא והכשיר סוכה גבוה מעשרים אמה שאינה ראויה לעשות אלא במחיצת קבע הלכך בית חשיבא נמי לענין מזוזה:

כל

מוסף רש"י

סוכה דירת קבע בעינן. לפויה להסתמם קבוע וגלאית כבית (סוכה ז:).

תוס' ישנים

ודילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור. וא"ת ובכמה מקומות תקנו מעשר מדרבנן ולא גזרו. וי"ל מהכא איכא למיטעי עפי דלא מסקי אטעמא דגזרה היא, אלא סברי דבית גמור חשיבא, וכי הא גוזרא אמרינן בפסחים (נח, א) גבי אלמא דאתרוגא ויכלה זר בפלייטו, דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. דילמא אתי לאפרושי כו'. מימה דמאי איכא למימר אם יפריש מה על אותו שנתחייב ולא פני הבית אז מאותו על זה, נסי לחיוב מתחייב כלל במעשר עד שיראה פני הבית, מ"מ אם הפרש ממנו מעשר בשיטולין שפיר דמי, כדקאמרינן בעלמא [שבת קכז, ב] מעשר [ראשון] שהקדימו בשטולין פטור מתרומה גדולה, וכ"ש אותה שמירתה (אמר) [קודם] שראה פני הבית. ועוד הבית בתמקבת תרומות [פ"ש מ"א] אין תורמין דבר אלא בהני שבעת יומי דבר בה כהן גדול, ושני ליה סוכה מלשכה, טעמא דרבי יהודה בסוכה דבעי דירת קבע, ודיהה לדעתיה דירת קבע כדתניא סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' וג' אמה. וכל דירת קבע וכל דירה נמי שהיא לדעתיה, חייבת במזוזה, אבל דירת כהן גדול בלשכה זו בעל כרחיה היא, לפיכך אינה חייבת במזוזה מדאורייתא, [ו]רבנן הוא דתקינו לה מזוזה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין הוא חבוש. דברי רבנן פשוטין הן.

תוס' ישנים (המשך)

ושומנו, ורבי יוחנן סבר לה כרבי דאמר ד' אמות על ד' אמות ומכשיר סוכה עגולה ככבנן, ור"מ פוסל סוכה עגולה, אלמא מגריך בחוצר דירת קבע. ועוד מי אין נראה לחלק לענין דירת סוכה של קבע לענין מזוזה כדאמר בריש פרק היכן [כא, ב] ואמ"ל רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן והוי מטה אהל עראי ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וכ"ש סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, ואמאי קאמר הכי לימא דר"ש סבר דסוכה לא הוי כל כך אהל קבע ואינו אהל קבע כמו רבי יהודה, אלמא שוין לענין דירת קבע לענין שאר דברים כמו עראי, וה"ה לענין מזוזה, כי אמר נחלק בדמוקים בדבר שאין נרינין. ה"ר אלחנן. **רבי יהודה דאמר לטעמיה דאמר** סוכה דירת קבע בעינן. וכבר לטעמיה דמפרש בריש סוכה [ב, ב] דטעמייה דרבי יהודה משום דירת קבע בעינן, וכל שאר אמוראי דאתם נית לה דבר הכא, אי נמי דאית להו דבר אחר ובבבי דמהכא יש לחומרא (מהר') [דלר'] יהודה סוכה דירת קבע בעינן אבל מהן דסוכה ליכא למשמע מיניה. ורבי יהודה **סבר** דירה **בעל** כרחיה **לא** שמה דירה. וסוכה לאו דירה בעל כרחיה הוא שאינו זז מביתו ואשתו ובניו בבית הוא הכנה. וא"ת אמאי דמיק למיתלי טעמא דרבי יהודה בסכו, ליתא דטעמייה דרבי יהודה דפטור בשכת פרהדרין משום דלא נתלקה לו הוה שייך לחייבו בית מחוחה משום גזירה שמא יאמרו כו' דכולי עלמא ודאי הוה פטור לה רבי יהודה מטעם דלא נתלקה לו הוה שייך לחייבו בית מחוחה משום גזירה שמא יאמרו כו' דכולי עלמא ידעי דהכי הבית פטור ממחוחה דלא בית הוא. ובירושלמי [פ"א ה"ו] יש בריישא דתני בה ובשעריך פרט לשערי הר הבית לשכות ועזרה, ותניא אידך לדרום, ומוקי לה מדא כר' יהודה ואדא דרבנן.

מסורת הש"ס

א) [ו]כשנאמר לו לא תפרוש מזה על זה, הואיל ולא במקום אחד יצאו שניהם, מאמין הוא בכך. מאיזי לקמן יא: ב. ולא היתה שם מזוזה אלא בשעת דירה. שם.

רבינו חננאל

וניחוש דילמא מפריש מזה מעשר על אחר [ש]מחויב מדאורייתא, ונמצא מפריש מעשר מן הפטור על החייב. אלמא במעשר (דאיכא) [ליכא] למימר חייב מדרבנן. ומפורש בתחילת סוכה. ופירק רבה בשבעת ימים שכהן דר בה כולי עלמא לא פליגי דחייב במזוזה, כי פליגי בשאר ימות השנה, רבנן סברי גזרינן לקבוע בה מזוזה כל השנה אטו שבעת ימים שכהן גדול דר בה, ור' יהודה סבר לא גזרינן. א"ל אביי והא סוכת החג בחג קתני שחלוקתם בשבעת ימי החג, ופירק רבה פירוק אחר ואמר ודאי לא פליגי אלא בהני שבעת יומי דדר בה כהן גדול, ושני ליה סוכה מלשכה, טעמא דרבי יהודה בסוכה דבעי דירת קבע, ודיהה לדעתיה דירת קבע כדתניא סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' וג' אמה. וכל דירת קבע וכל דירה נמי שהיא לדעתיה, חייבת במזוזה, אבל דירת כהן גדול בלשכה זו בעל כרחיה היא, לפיכך אינה חייבת במזוזה מדאורייתא, [ו]רבנן הוא דתקינו לה מזוזה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין הוא חבוש. דברי רבנן פשוטין הן.

ו) עיין ש"י.

כל השערים. שערי מזרח [ג] עזרה: **אחד שערי מדינות.** יש מדינה מוקפת חרים ויעריס בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שעריס כגון ארך הגר: **אבוני דמחוזה.** שערי עיר שסמה מחוזא והיו רוחן ישראל: **נאקרא דכוני.** בנין בנוי עליהן ונקרא כוני והשעריס מתחיו עשויין כציפה ובניין הבנוי על גבי ציפין חזק יותר: **ואקרא דכוני גופה.** משום אותו בנין עצמו תבעי השער מזוזה שלרך אותו השער נכנסין לו: **משום סכנה.** אלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי: **נבדקה.** שמא נרקבה או נגנבה: **ואל רבים.** שערי חצירות ומדינות ועיירות: **פעמיים ביום.** כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה אאם תטרח יהא כל אחד אומר יעשו חביריי: **נאחרבין.** שם האיש ואמרי לה על שם האומנות: **קסדור.** שם פקידות הוא כגון סרדיוט והוא שוטר: **דקציע היזקא.** עליות המוסל מזומנות תמיד: **איך אלך.** למשוח את דוד ע"פ הדיבור: **ביה אוגרות.** של יין ושמן ותבואה ואין אדם דר בו: **מאי נאותות רוחצות.** נאותות לשון הנאה ומשוס דמקום נגאי הוא שעומדות שם ערומות אין כבוד שמיס להיות שם מזחה: **אע"פ שהנשים מתקשטות.** שם בנשמיס וס"ד אמינא דירה היא אשמעינן דללא דירה היא: **אלא מאי איס לך למימר.** כי פרשת נאותות ומתקשטות שם ותיקשי מתני' אמתני' וימא תנאי היא: **ויש מחייבין.** והיינו תנאי. וכל חד מן אמוראי מתרץ לטעמייה רב כהנא מתרץ דבשמא פליגי אבל מתקשטות דב"ע חייבין ורב יהודה מתרץ דבמתקשטות פליגי אבל שמא דכולי עלמא פטור: **ושהנשים נאותות בהן.** כלומר בית המבן ובית הבקר ובית העצים ושהנשים [ד] רוחצות בהן ובית הבקר הטבילי' אע"ג דאשמעי' מרחץ אילוטרין לאשמועינן בית הטבילה אע"ג דליכא זוהמה: **ונוון.** מקום גידול התרנגולין: בית

כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער [א] ניקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין לימא רבנן היא ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה [ה] היא גופה גזירה ואגן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אפילו תימא ר' יהודה כולה חדא גזירה היא ת"ר בשעריך [2] אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות יש בהן חובת מצוה למקום משום שנא' [1] וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך א"ל אביי לרב ספרא הני אבולי דמחוזא מ"ט לא עבדו להו רבנן מזוזה אמר ליה הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעבידי א"ל ואקרא דכובי גופה תבעי מזוזה דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין דהא תניא [3] בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן הכנסת חייבת במזוזה אלא אמר אביי משום סכנה דתניא [4] מזוזה יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל וא"ר יהודה מעשה בארטבין אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז [5] והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין היכא דקביע היזקא שאני דכתיב [2] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי תני רב כהנא קמיה דרב יהודה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות פטורים מן המזוזה מפני שהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות א"ל רב יהודה טעמא דרוחצות הא סתמא חייבין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה אלא מאי נאותות מתקשטות והכי קתני אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין א"ל רב כהנא ושהנשים מתקשטות בהן פטורין

והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה אלא מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא לדידי נמי סתמא תנאי היא דתניא ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורין מן המזוזה ויש מחייבין באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן פטורים מן המזוזה רב כהנא מתרץ לטעמיה ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורים מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [6] במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות פטורין מן המזוזה אי הכי היינו מרחץ אשמעינן מרחץ דרבים ואשמעינן מרחץ דיחיד דס"ד אמינא מרחץ דרבים דנפיש זוהמיה אבל מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה אימא ליחייב במזוזה קמ"ל ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורים מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [7] במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור והתניא בשעריך אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית

[ג] ביצה ג. וש"נ, [ד] פסחים ח: קידושין לט: מולין קמב., [ה] רש"ש מה"ז, [ו] בס"א: שהנשים, [ז] ועי' תוס' סוכה מ: ד"ה ותיכוי וכו' שהשנו על זה וע"ע תוס' מנחות ל"ג: ד"ה אכסדרה,

תורה אור השלם

1. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
דברים ו ט

2. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגַנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹחַ לַיְיָ בָּאתִי:
שמואל א טז ב

הגהות הגר"א

[א] גמ' נקנור נמתק וכ"כ המיס:

מוסף רש"י

גזירה לגזירה. הא לאמרינן כגולי הים"ס שאין נוחין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח ל) ומתרתם את משמרתי, עשו משמרת לומר גזירה למשמרתי, ולא משמרת למשמרת, אלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). **איך אלך.** למשוח את דוד, ואע"פ שנשלחו של מקום היה הרי היה יגא (פסחים ח:) ואע"ג דבגליוטא דמקום הוה מטפחי מהזיקא דקציעא (קדושין לט:).

מוסף תוספות

א. והשתא הוה קא א"ש מאי דקפריך רבא והא סוכת החג בחג קתני, כלומר היכי מצית למימר דבשבעה כו"ע לא פליגי, הא סוכת החג בחג קתני, דמשמע דבחג גופיה פליגי ולא בשאר ימות השנה. ר"י פלבן. ב. כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבים במתקשטת. תוס' הרא"ש. ג. דמדאורייתא אפילו בית שער אכסדרה ומרפסת של בתים וחצירות פטורין, כיון שהן עצמן אין מיוחדין לדירה. ר"ן סוכה ז. מדפי הר"י"ף. ד. דבית שער הפתוח למקום חיוב כגון לבתים או לחצר חייבין, וכי קתני הכא דפטורין בשפתוחין למקום הפטור כגון גנה ודכוותה. ריטב"א. ה. כדמשני איהו לעיל. תוס' הרא"ש. ו. [ז]דומיא דשערי עיירות ומדינות קתני דלא שייך למימר בהו במתקשטות. שם.

תוס' ישנים

ואחד שערי מדינות. וא"ת ואמאי מחייבי מעוס דנכנסין דרכו לבתים, והא פטורין לקמיה בית שער אע"פ שנכנסין דרכו לבית. וי"ל דעדיפי מבית שער לפי שהוא דבר קבוע, אבל אלו הוה להו כפתא חלירות שסם גדולים ונכנסים דרכם לבתים. אך מימה דמשמע דמחייב להו במזוזה בכל ענין, ואמאי אם נגנה השער קודם הבתים דהוה ליה הוקף ונלבוף יצא, הא לגבי שיריב דמדבנן לא חשיב כדמיא פרק עושין פטין (כו, ב) עיי מהשה מוקדין לה מישיבתא ויצנה מזומנתה, אחו היא מהשה שהוקפה ונלבוף יצאה, יצנה שישבה ונלבוף הוקפה, ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה (ג, ב) כרך שישב ונלבוף

אע"פ שמתקשטות בהן פטורין. וכל שכן סתם לדברי הכל (סתם) פטורין. והתניא אחד שערי בתים ושערי חצירות ושערי מדינות ושערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה, ועלתה חיובתא דרב יהודה תיובתא.

ה) משם לא מוכח אבל מוכח הוא מפרק הפועלים דף פח מדברי ר"י ועיין ש"י (המגיה בד"ו). אבל הסוגיה היא נדף מז, ב שם כמו שליין נכונה בד"ר, ולפי"ז ל"ל בפיס בפרק יוצא דופן.

רבינו חננאל

ת"ר בשעריך בין שערי בתים בין שערי חצירות בין שערי מדינות בין שערי עיירות יש בהן מצוה למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, על כל שער ושער. הני אבולי כו'. פי' תיקרא של מבואות לחיזוק מפני כובד הכובי עשויה, שעושין אותם הכובי עליה דירה לשומר המבוי ולא משום צורת פתח. ואקשינן גם זה חייב, דתניא בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן או לשומר בית הכנסת חייב במזוזה. ופרקינן לעולם כי האי גוונא חייב והני אבולי אמאי לא עבדי בהו מזוזה [משום סכנה], (אמר ליה) פעמים שבא לבודקה ורואין אותו הגוים העוברין והשכיר ואומרים לו יהודי אתה ומכשפות אתה עושה ואתו לידי סכנה, והיכא דשכיח היזקא ראוי להתרחק ממנה ואף על גב דהויא מצוה, כדכתיב וראמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. **תני רב כהנא בית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות** פטורין מן המזוזה מפני **שהנשים נאותות בהן.** ופריש רב כהנא מאי נאותות רוחצות ממש, הא סתמא חייבין. **ואקשינן והתניא רפת בקר פטור מן המזוזה.** ופירק רב יהודה מאי נאותות מתקשטות והכי קתני מתקשטות בהן הנשים פטורין. ואקשינן עליה והתניא אם נשים מתקשטות בה חייבין. אמר ליה רב כהנא לרב יהודה מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא, יש תנא שמחייב ויש תנא שפוטר, לדידי נמי דפרישנא נאותות רוחצות ממש אבל סתם חייבין תנאי היא דתניא ביתך בית המיוחד לך כו'. רב (הונא) [כהנא] מתרץ לטעמיה זו הברייתא ומפרש בה פטור מן המזוזה בסתם ויש שמחייבין בסתם. הנה תנאי נינהו דבסתמא אחד מחייב ואחרים פוטרין. ורב [יהודה] מתרץ לטעמיה, [פטורין] מן המזוזה במתקשטות ויש שמחייבין במתקשטות. הנה תנאי במתקשטות (וס"ל) [וסליקא] שמעתא לרב כהנא רפת וכיוצא בה אם עשויות בפירוש לבית המרחץ פטורין, הא סתמא יש תנא שמחייב במזוזה, ולרב יהודה יש תנא שמחייב מפני שמתקשטות בהן שהן כמו בית דירה, אבל בסתם פטורין, ויש תנא שאמר

כב א מיי' פ"ו מהל' ס"ת ומזוזה הל' ו:
ל ב מיי' שם הל' ח סמג עשין נג. טוש"ע י"ד סי' רפ"ו סעיף ג:
לא ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:
לב ד מיי' שם פ"ה הל' ט טוש"ע י"ד סי' רצא סעיף ג:
לג ה ו מיי' שם פ"ו הל' ז טוש"ע י"ד סי' רפ"ו סעיף ג:

יא: שבעת ימים פרק ראשון יומא

הכל מודים בגבוהה כו'. תימה דאמר בפ"ק דשבת (דף ז:) זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא בתוכו למחלוקת ר"מ ורבנן [א] אומר ר"י דהתם מיירי בחור שהוא ד' על ד' מצפיים לגד הי"ו ולגד הי"ו כלה עד כל שהוא [ב] דאי הוי כל שהוא מכל גד בהא לא הוה אמר ר"מ חוקקים להשלים כדאמר הכא הכל מודים באין ברגליה ג' או אינה גבוהה י' ולא כלום והקשה רבינו שמשון אהא דקאמר התם הזורק ד' אמות בכותל למטה מי' כזורק בארבע למעלה מי' כזורק באויר ופריך למטה מי' כזורק בארץ והא לא נח [ג] וא"ל יותן בדבלה שמינה והדר פריך ומי ס"ד מורי הי"ר כהי"ר דמו לוקמא בחור ומשני בכותל דלית בה חור ממאי מדקתני למעלה מי' כזורק באויר וכ"ת דלית ביה חור אמאי כזורק באויר [ד] וכי תימא דלית ביה ד' על ד' והאמר רב יהודה כו' עד באו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר חוקקין להשלים והשתא מאי פריך לוקמא בדלית ביה חור וכגון שאין בו ד' על ד' אפילו מבפנים [ה] ותירץ התם חוריס שבכתלים הם רחבים ד' מצפיים כדי להשתמש בהם ומתקנים לגד הי"ר כדי שלא יקמו משם תפלים שבתוכו ולא נהירא לי האי שיעורא דמי לא משכחת לה טובא חורין שגרים מבית ומחוץ ובלא"ה קשיא לן התם לוקמא בכותל דקה שאינה רחבה ואין בו לחוק ד' על ד' ועוד הקשה שם רש"י מאי פריך לוקמא כרבנן דלית להו חוקקין להשלים ותירץ דשתם מתני' היא בפרק הזורק (שם דף ק.) ושתם מתני' ר"מ היא ולי נראה לתרץ כולהו קשייתא דשפיר פריך הש"ס דעל כרחך אי איירי דנח בחור איירי בחור שיש בה ד' מצפיים ובכותל עב שיש לו לחוק והלשלים ואמאי כר"מ דאמר חוקקין להשלים דדומיא דהכי דהזורק למטה מי' כזורק בארץ מיירי נמי שנח בחור ד' ומייב משום דלית ביה ד' מצפיים וכר' מאיר דחוקקין להשלים הרי נח ד' על ד' דאי לא תימא הכי כיון דלית ביה ארבעה על ארבעה אמאי מייב הא לא נח ברשות הרבים אלא במקום פטור: **רבי** מאיר סבר חוקקין **להשלים.** הא דאמר בפ"ק דשבת (דף ז.) בית שאין בתוכו כו' אמאי מטלטלין בתוכו כו' אמאי כגולי עלמא וכיון דאין גבוה י' בשום דוכתא לא אמרינן חוקקין להשלים:

שאין בו בית דירה ר"מ מחייב וחכמים פוטרין. משמע מכאן דבית הכנסת ובית המדרש שאין בו בית דירה אלא בעי מזוזה דמסתמא הילכתא כרבנן והא דאמר פרק הקומץ רבה (מנחות דף לג.) והא דהוה פיתמא דהוה עייל ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ליה מזוזה וליכא למימר דהתם מיירי בדליתא ביה בית דירה דא"כ מאי פריך מינה התם לפתמא דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא לא הוה ליה מזוזה ליתיבי דהתיא דרבי לא הוה ביה בית דירה ודרב הונא אתיא ביה בית דירה י"ל דהתם מיירי בפתח הבית שהיה נכנס ויוצא בו לבית המדרש [ז] וכפ' [ח] (הרואה) במסכת ברכות (דף מז.) משמע נמי דהלכתא כמאן דפטר גבי תבי [ט] ורבא דהוו אזלי באורחא וכי מטו לבי דישתא א"ל [י] רבא לאביי ליעול מר א"ל אדעתא דלא א"ל כדי א"ל יותן לין מכבדין בדרכים וכו' עד אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה ס"ד אלא בפתח הראוי למזוזה משמע דפתח בית הכנסת פטור מיהו בירושלמי פ"ג דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא ממש הוה ליה מזוזה גבי מזוזה שביתה בשלש העליון הגע עצמך שהיה השער גבוה א"ל ותתא כנגד כתיפותיו בי מדרשא דר' חנינא עביד כן וי"ל דבי מדרשא דר' ודרב הונא ודר' חנינא שלהם היו ולא רבים אלא של עצמם [כ]: בלא נפילת ראש העיגול העליון, שהנכנס אחוץ לכאן ולכאן ואין הבנין כלה מכאן ומכאן למדת השער (שם). **חוקקין להשלים.** הוא"ל וגובה שלשה יש הכשר רוחב פתח, ויראין שבעה העליונים כאילו הן חוקקין מצפיים ונמצאים הרגלים (שם). חוקקין להשלים, דבר שאין בו שיעור ויש שם עוצי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור, אמרינן כמאן דחקוק דמי (שבת ז:) ורואין אותו כאילו חקוק (עדובין קא:). **דרך ביאתך.** לבית פתח קובע מזוזה, וכשהוא נכנס לביתו רגליה דימיגא עייל ברישא נמצא שהיתמין בכניסה הוא דרך ביאה (חולין קלו.).

מפני שאין עשויין לכבוד, אבל הר הבית והלשכות והעזרות פטורין שאינן חול כמו ביתך אלא הם קדש. תני ר' שערים פטורין מן המזוזה בית התבן בית הבקר בית הצצים בית הארצרות. ורב כהנא מוקים לה כשהנשים רוחצות בהן. ושער המדי ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה עשרה טפחים הני שבעה הוו. ופרקינן ששה לדברי הכל פטורין שער המדי יש מי שמחייב, דתניא **כיפה** בלשון יון קמרא והוא שער המדי. ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם היה לפתחה דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא שחייבת. **אמר אביי** כולי עלמא אם זז הכיפה גבוה י' באמצעה ואין ברגליה שלשה אי נמי יש ברגליה שלשה ואין באמצעה י' פטורה. **לא נחלקו** אלא בשיש בה גבוהה י' ויש ברגליה ג' ואין בתוכה רוחב ד' ויש בה לחקוק ולהשלימה לארבעה. ר' מאיר **סבר** חוקקין להשלים **ורבנן סברי** אין חוקקין להשלים ופשוטה לא כתבונה אלא מפני שיש חילוף בנוסחאות. פי' הא דאמר רבא ביתך דרך ביאתך וכי עקר אניש דימינה עקר ברישא. כלומר חייב לקבוע המזוזה בצד הימין של פתח שכשיכנס לביתו תהיה לו בימינו. ר"ל **בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין חייב** במזוזה **פשיטא כו'.** וכן כל אלו מטמאין בנגעים **פשיטא** וכו'. **ובא אשר לו הבית** למי שמיוחד ביתו לו. פי' מי שאינו מכניס אורחים בתוך ביתו אבל ביתו מיוחד לו ולא לזולתו דכתיב נתיב לא ידעו עיט וגו'. **ואקשינן ובית הכנסת** מיטמא בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית כו'.

בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית מיוחד לדירה [א]יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה יכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ת"ל בית מה בית העשוי לכבוד אף כל העשוי לכבוד [ב]יצאו אלו שאין עשויין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות והעזרות ת"ל בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול [ג]יצאו אלו שהן קודש תיובתא תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורין מן המזוזה בית התבן ובית הבקר ובית הצצים ובית האוצרות ושער המדי [ד]ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה י' א"ל פתחת בששה וסלקת בשבעה א"ל שער המדי תנאי היא דתניא [ה]כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים ושוין [ו]שאם יש ברגלה עשרה שחייבת במזוזה אמר אביי דכ"ע גבוהה י' ואין ברגלה ג' ולאו כלום היא א"נ יש ברגלה ג' ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש ברגלה ג' ואין ברחבה ד' ויש בה לחוק להשלימה לארבעה [ז]ר"מ סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי [ח]אין חוקקין להשלים ת"ר בית הכנסת [ט]ובית האשה [י]ובית השותפין חייבת [כ]במזוזה פשיטא [ל]מהו דתימא ביתך ולא ביתה ביתך ולא בתיהם קמשמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא [מ]למען ירבו ימיכם וימי בניכם [נ]הני בעו חיי והני לא בעו חיי [ס]אלא ביתך למה לי כדרבא [ע]דאמר רבא [פ]דרך ביאתך וכי עקר אניש כרעיה דימינא עקר ברישא תניא אידך [צ] בית הכנסת ובית השותפין ובית האשה מטמאין בנגעים פשיטא מהו דתימא [1]ובא אשר לו הבית לו ולא לה לו ולא להן קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [2]בבית ארץ אחוזתכם אלא לו למה לי [ק]מי שמייחד ביתו לו שאינו רוצה להשאיל כליו ואומר שאין לו הקב"ה מפרסמו בשמפנה את ביתו פרט למשאיל כליו לאחרים ובית הכנסת מי מטמא בנגעים והתניא יכול יהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו לא קשיא הא ר"מ הא רבנן דתניא [3]בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן הכנסת חייב במזוזה ושאין בה בית דירה [ר]ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ואיבעית אימא הא והא רבנן ולא קשיא הא [ש]דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואי בעית אימא הא והא דלית בה בית דירה

[א] עיין רש"י. [ב] שבת ז: ק. [עיין רש"י: לג: קפ:]. [ג] מנחות לד. [ע"ש תוס' קלה: ע"ש]. [ד] [תוספתא דנגעים פ"ג ה"ג]. [ה] [ערכין טז.].

[ו]

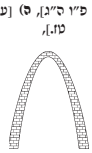

[ז]

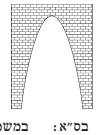

[ח] בס"א: במשמע. [ט] [שלשה שלשלו פ"ל]. [י] [ל"ל וכיון]. [כ] [ל"ל כיון]. [ל] [וע"ע תו' מנחו' ל"ג ע"ל ד"ה וכל]. [מ] בס"א: במשמע. [נ] [שלשה שלשלו פ"ל]. [ס] [ל"ל כיון]. [ע] [ל"ל כיון]. [פ] [ל"ל כיון]. [צ] [וע"ע תו' מנחו' ל"ג ע"ל ד"ה וכל].

גליון הש"ס

גמ' במזוזה **פשיטא.** ע' ברכות כ ע"ב: **שם** מ"ד ביתך. ע' חולין קלה ע"ב: **שם** הני בעו חיי. קדושין לד ע"ל ל"ל דהוו מספיק שלא למעבד נסים אבל לענין שם הפותפים ל"ש כן. דהא באנו לפטור מלד בית דבית כזה אין בו חיוב מזוזה אבל גברי בר חיובי מיהו כיוהיה לו בית מיוחד ומ"ש בית שאולה דפטור ויכול לדור כל ימי חייו בבית שאולה בלא מזוזה ול"ל היה הני בעי חיי דמ"מ שייך אקרקפתא דגברי מצות מזוזה בבית שלו ול"ל ה"ל דילמא בית שותפים פטור דליכא חיוב אלא בבית המיוחד לו ופע"ג: **שם אלא** ביתך ל"ל. ע' מנחות מד ע"ל תד"ה טלית: **שם** ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. עי' מ"ר פ' כי תבוא:

מוסף רש"י

כיפה. שער העשוי כמיפה (ערובין יא:). **וחכמים פוטרים.** מפני שלמעלה בעיגול הוא מגר ואינו רחב לרבעה ואין פתח פחותה מד' רוחב (שם). ושוין שאם יש ברגלה עשרה. גובה קודם שיתמלא לענבל, שחייבת במזוזה. דהא יש בה עשרה גובה ברוחב לרבעה ואפילו כל העיגול פחות נשאר שם שיעור פתח כשר (שם). **ואין ברגלה ג' ולאו כלום.** דכל גליר משלשה גובה לרבעה אמיכתא היא ואין שם מפתח זה כלום שיהא רוחב לרבעה (שם). **א"נ יש ברגלה ג'.** ופתח רגליה רוחב ד', **ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא.** דכל פחות מי' לא כלום ולא פתח הוא (שם). **לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש ברגלה ג'.** דנעקר מתוכה לרבעה שמיכתא דהכשר פתח לרבעה רוחב וגובה עשרה עם העיגול, **ואין ברחבה ד'.** מעוגל ולמעלה (שם). **ויש בה לחוק.** ולקמוך העיגול ולהרחיב לארבעה

מוסף רש"י

אלרו"ד [אליעזר"ר]. גזוחטרא, מרפסת.

מוסף תוספות

א. [והא] אמרינן [הכא] דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש ברגליה ג' וגובהה י' וכו', אבל אין ברגליה ג' או שאינה גבוה מי' לא אמרינן, וא"כ היכי אמרינן [התם] חוקקים להשלים לר"מ בחור כל שהוא. תוס' שבת ז: ד"ה והלכה. ב. ולכ"ע הוי חור דה"י, דהא חורי דה"י כרה"י דמי, ולא פליגי אלא לשוויה מקום ד' על ד', דלרבי מאיר חוקקין להשלים והוי כד' על ד'. שם. ג. וכי חזרה נפלה לתוך ארבע אמות, דעל כרחך בשמכה בכותל קופצת לאחוריה. רש"י שבת ז: ד"ה וכל. ד. הא הוה ליה מרשות הרבים לרשות היחיד. שם ד"ה אמתי. ה. דלא אמרי' חוקקין לכ"ע. תוס' שם. ו. שאין אומרים חוקקין להשלים בגובה שאין בו עשרה, לא לחוק למעלה ולא לחוק למטה. ריטב"א. ז. אבל פתח בית המדרש עצמו לא בני מזוזה. תוס' מנחות נב. ד"ה וכל.

רבינו חננאל

וקי"ל כרב כהנא וכי הא מתניתא, אבל בית שער אכסדרה ומרפסת פטורין מפני שאין מיוחדין לדירה, ובית הכסא ובית המרחץ ובית הבורסקי ובית הטבילה פטורין מן המזוזה בית התבן בית הבקר בית הצצים בית הארצרות. ורב כהנא מוקים לה כשהנשים רוחצות בהן. ושער המדי ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה עשרה טפחים הני שבעה הוו. ופרקינן ששה לדברי הכל פטורין שער המדי יש מי שמחייב, דתניא **כיפה** בלשון יון קמרא והוא שער המדי. ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם היה לפתחה דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא שחייבת. **אמר אביי** כולי עלמא אם זז הכיפה גבוה י' באמצעה ואין ברגליה שלשה אי נמי יש ברגליה שלשה ואין באמצעה י' פטורה. **לא נחלקו** אלא בשיש בה גבוהה י' ויש ברגליה ג' ואין בתוכה רוחב ד' ויש בה לחקוק ולהשלימה לארבעה. ר' מאיר **סבר** חוקקין להשלים **ורבנן סברי** אין חוקקין להשלים ופשוטה לא כתבונה אלא מפני שיש חילוף בנוסחאות. פי' הא דאמר **רבא** ביתך דרך ביאתך וכי עקר אניש דימינה עקר ברישא. כלומר חייב לקבוע המזוזה בצד הימין של פתח שכשיכנס לביתו תהיה לו בימינו. ר"ל **בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין חייב** במזוזה **פשיטא כו'.** וכן כל אלו מטמאין בנגעים **פשיטא** וכו'. **ובא אשר לו הבית** למי שמיוחד ביתו לו. פי' מי שאינו מכניס אורחים בתוך ביתו אבל ביתו מיוחד לו ולא לזולתו דכתיב נתיב לא ידעו עיט וגו'. **ואקשינן ובית הכנסת** מיטמא בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית כו'.

תוס' ישנים

יצאו א"ו שהן קדש. **(המשך)** טעמא פטורה לשכת פרכדרין וכו' יהודה מיתוקמא, דאילו לרבנן (מתיינא, דקשה דלר"י) אמאי נריך קרא והא דיהה בעל כרחיה לא שמה דיהה. ולקמן (פרק) [פרישים] דלא כרבי יהודה מיתוקמא. **תיובתא.** דליכא תנא דמתייב בפתח. וא"ש אמאי לא מוקי הכוא מיוצא במתקשטות כדמשני לעיל. וי"ל דא"כ ליפלוג ולימני בדיהה יכול שאני מרבה רפא פתח כו', ועוד דומיא דשערי עירות ומדינות דלא שייך למימר כהו כמתקשטות. ה"ר יוסף. **ששה שערים הם.** תנא ושייר דלמסי הוי מלי למימני (ו)בית הכסא בית המרחץ בית שער אכסדרה ומרפסת דפטירי ממזוזה. **הכל מודים בגבוה עשרה ואין ברגליה שלשה.** פירוש בדוחב ד' (ש) אין ברגליה ג'. וקשה לרבינו מדאמרינן בפ"ק דשבת [ז, ב] זומין דמעני ליה בכותל דלית ביה חור, ממאי מדקתני למעלה מי' טפחים מוכי בחור, ואי אית ביה חור אמאי מוכי בחור כמאי כה מא כחור, וכי תימא דליתי ביה ד' על ד' טפחים והאמר רב יהודה זרק למעלה מעשרה טפחים ולכה ונחה בחור כל שהו בתוכו למחלוקת ר"מ ורבנן וכו', והיכי קאמר ר"מ התם חוקקין בחור כל שהוא והא בעינן הכא לענין חוקקה גופה ג' בדוחב ד' ובגובה י', ועוד קשה לרבינו על הא דקתני התם דפוקה קמא דסוכה (ד, ב) אין אין אמרו חוכין ד' ובגובה ד' לאמר בגבוה עשרה ואין ברגליה ג' ולא כלום ולקמן דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש ברגליה ג' וגובהה י', ולא אמרינן חוקקין להשלים בגובה שאין בו עשרה, לא לחוק למעלה ולא לחוק למטה. ריטב"א. ז. אבל פתח בית המדרש עצמו לא בני מזוזה. תוס' מנחות נב. ד"ה וכל.

דכרכים. שהוא מקום שווקים ומתקבצים שם ממקומות הרבה והיא עשויה לכל הבא להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים: **דכפרים.** כל בעליו ניכרים והרי הוא כבית השותפין: **ואין ירושלים מטמאה בנגעים.** שאין תחלה להם. קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין אלא כל השבטים שוין בה: **אני לא שמעתי.** קסבר נתחלקה לשבטים: **אלא מקום מקדש בלבד.** שכשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי וגבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי [וכשמיטת קדשים [זכמיש קטו:]: **במאי קא מיפלגי.** ר' יהודה ורבנן: **הר הבית והלשכות והעזרות.** לד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה (ג) י"ל אמה של מקום רגלי בריסת הכהנים להגן מרגלי ישראל ושם המזבח מתחיל משם ולמערב בחלקו של בנימין אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רלועה מחלקו של יהודה ונכנסת לקרן מזרחית דרומית: **חופף.** כאלה המתחבר ממת שאינו משיג תאותו לשון גזיר (ד) (לא יחוף ראשו) (מיר דף מב.): **לושפיזכן.** שהיה אהרון נתון בחלקו: **והאי תנא.** דלקמן סבר לא נתחלקה והיינו תנאי: **עורות קדשים.** של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם: **גולפא.** קנקן של חרס: **ומשפא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית: **לאחוזה.** גבי נגעים כתיב (ויקרא יד) אשר לי נתן לכם לאחוזה בית אחוזה: **בית אבות.** למשפחות: **ואין לו אחד ואחד.** שלא חלקו אחוזת המשפחה לגברים: **דמשנין מעיקרא.** לתת בית דירה: **פשיטא אירע.** בהכן גדול פסול ביום"כ קודם תמיד של שחר מתנכין אותו לזה המשמש תחתיו בתמיד של שחר שיעשה הוא תמיד של שחר בשמונה בגדים ויהא מחוך לכהונה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים: **כמה מתנכין אותו.** הרי עבודת יום הכפורים שאחר התמיד בארבעה בגדים היא ובמה הוא ניכר שהוא כהן גדול מעולה והיכן יצא מהליוטות שתהא עבודת היום נעשית בכהן גדול: **באבנט.** באותן ד' בגדים עצמן יש היכר לכהונה גדולה שאבנטו של כהן גדול בעבודת יום"כ של בוץ הוא דכתיב" (ויקרא טו) ובאבנט בד יחגור וזה עד עכשיו היה רגיל לעבוד בשל כלאים: **הניחא למ"ד אבנטו של כהן גדול.** של כל ימות השנה היה של כלאים כדכתיב ו' ואת האבנט שש משזר ותכלת: **וזו אבנטו של כהן הדיוט.** שאין חילוק באבנטיהם איכא היכירא ביום הכפורים באבנטו לפי שאבנטו של כהן גדול משתנה ביום הכפורים לחיות של בוץ: **אלא למאן דאמר.** לקמן אבנטו של כהן גדול בכל השנה לא זהו של הדיוט שההדיוט של בוץ נמצאו אבנטיהם שוין ביום הכפורים ומאי היכירא כהונה גדולה איכא להאי: **אמר אביי.** קודם שיתחיל עבודת היום שהוא בבגדים השוין בהדיוט לובש שמונה בגדים ויתפוך במזבח המילון אחד מאיברי התמיד ממולג של בוץ לקירוב עבודה היא שממהר להתעכל מחמת הפיכה זו ועבודה היא לדבר הוגה ומגלה שנתחבר לכהונה גדולה קודם לכן: **בגיגורא.** במזלג: **חייב מיתה.** משום וזר הקרב יומת (במדבר יח) אלמא קרובי יומת עבודה הוי עבודה:

ירושלים לא נתחלקה לשבטים. תימה דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג.) אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף [8] ואי"כ למ"ד לא נתחלקה [9] מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל מקום לדידן דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל [1] הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית כדכתיב [דה"א כח] הכל בכתב: **הא דברכים הא דכפרים.** לכאורה תרוייהו כרבנן מוקי להו [2] דאי אידי ואידי כרבי מאיר אם כן היו לתיבעיא אימא קמא אידי ואידי כרבנן מוקי להו והשתא מוקי תרוייהו כר' מאיר הוה ליה למימר ואי בעית אימא אידי ואידי כר"מ ועוד כי פריך לקמן ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה וכו' אימא הכא רבנן היא ומימה לי א"כ פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בדברכרים ומאי פריך תו מרבי יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש דילמא כר"מ סבירא ליה ועוד קשה לי דעל כרחך תרוייהו פריך דממילתא דת"ק נמי דייק ירושלים דוקא איכא מטמא' הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים ואם כן כי משני אימא מקום מקודש בלבד משום הכי לא פריך מת"ק מיקשי אלא על כרחך משום הכי לא פריך מת"ק דמלי לשנויי דכרבי מאיר סבירא ליה א"כ דרבי יהודה נמי ליתני הכי מיהו הא לא קשיא דמת"ק ליכא למידק מידי הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים דדילמא נקט ירושלים אע"ג דלא קדישא כולי האי כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכמה עניינים וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות מיהו הא קשיא ומאי פריך מרבי יהודה וי"ל כיון דלא הוזכרו שום תנאים דפליגי בהא מילתא כי אם רבי מאיר ורבי יהודה מסתמא בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה והיינו רבנן דברייתא דלעיל ובר פלוגתיה דרבי יהודה הוא ר"מ: **במאי קא מיפלגי.** בשלמא מעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהודה מקום מקדש בלבד הוא קאמר איכא למימר דפליגי בהא ת"ק סבר כל ירושלים אין מטמא בנגעים משום דקדישא לאכילת קדשים קלים ומעשר שני וכיון דמיוחדת לקדשי גבוה לא תשיבא ליה אחוזתכם ורבי יהודה סבר דווקא מקום מקדש שהוא מחנה שכינה לאכילת קדשי קדשים אבל ירושלים מטמאה וכל שכן בתי כנסיות ומדרשות אבל השתא דאמרינן דרבי יהודה אמר אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד וכללו זה יש כמו כן בתי כנסיות ומדרשות אם איתא דטעמא דת"ק הוי משום דירושלים קדושה לאכילת קדשים קלים ומעשר שני לא הוי ליה לר' יהודה למימר האי לישנא אלא מקום מקודש כיון דטעמא דת"ק נמי הוי משום דירושלים מקום מקודש היא להכי איצטריך למימר דפליגי במילתא אחריתי: אלא

והא דברכים והא דכפרים ודברכים אין מטמא בנגעים והתניא [6] [1]אחוזתכם אחוזתכם מטמאה בנגעים [8]ואין ירושלים מטמאה בנגעים אמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד במאי קא מיפלגי תנא קמא סבר ירושלים [2]לא נתחלקה לשבטים ורבי יהודה סבר ירושלים נתחלקה לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי [3]דתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים [3]ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום שנאמר [2]חופף עליו כל היום [7]לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן לגבורה שנאמר ובין כתפיו שכן והאי תנא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים דתניא [6]ג[3]אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינה שלהן ר' אלעזר בר [1](צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפזיכנין נוטלין אותן בזרוע אמר אביי שמע מינה אורח ארעא למישבק אינש גולפא ומשכא לאושפיזיה ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה עד שיכבשו אותה כבשו אותה ולא חלקוה לשבטים חלקו לשבטים ולא חלקו לבית אבות חלקו לבית אבות ואין כל אחד מכיר את שלו מניין ת"ל [3]ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצא אלו שאין מיוחדין לו אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: ומתקינין לו כהן אחר: פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר אלא אירע בו פסול אחר תמיד של שחר [9]במה מחנכין אותו אמר רב אדא בר אהבה באבנט [6] הניחא [1]למאן דאמר אבנטו של כהן גדול זה הוא אבנטו של כהן הדיוט אלא למאן דאמר [2]אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר אמר אביי לובש שמונה ומהפך [9]בצינורא וכדרב הונא [3]דאמר רב הונא [7]זר שהפך בצינורא חייב מיתה ורב פפא אמר עבודתו

(זבחים דף נג.) אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף [8] ואי"כ למ"ד לא נתחלקה [9] מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל מקום לדידן דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל [1] הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית כדכתיב [דה"א כח] הכל בכתב: **הא דברכים הא דכפרים.** לכאורה תרוייהו כרבנן מוקי להו [2] דאי אידי ואידי כרבי מאיר אם כן היו לתיבעיא אימא קמא אידי ואידי כרבנן מוקי להו והשתא מוקי תרוייהו כר' מאיר הוה ליה למימר ואי בעית אימא אידי ואידי כר"מ ועוד כי פריך לקמן ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה וכו' אימא הכא רבנן היא ומימה לי א"כ פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בדברכרים ומאי פריך תו מרבי יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש דילמא כר"מ סבירא ליה ועוד קשה לי דעל כרחך תרוייהו פריך דממילתא דת"ק נמי דייק ירושלים דוקא איכא מטמא' הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים דילמא נקט ירושלים אע"ג דלא קדישא כולי האי כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכמה עניינים וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות מיהו הא קשיא ומאי פריך מרבי יהודה וי"ל כיון דלא הוזכרו שום תנאים דפליגי בהא מילתא כי אם רבי מאיר ורבי יהודה מסתמא בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה והיינו רבנן דברייתא דלעיל ובר פלוגתיה דרבי יהודה הוא ר"מ: **במאי קא מיפלגי.** בשלמא מעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהודה מקום מקדש בלבד הוא קאמר איכא למימר דפליגי בהא ת"ק סבר כל ירושלים אין מטמא בנגעים משום דקדישא לאכילת קדשים קלים ומעשר שני וכיון דמיוחדת לקדשי גבוה לא תשיבא ליה אחוזתכם ורבי יהודה סבר דווקא מקום מקדש שהוא מחנה שכינה לאכילת קדשי קדשים אבל ירושלים מטמאה וכל שכן בתי כנסיות ומדרשות אבל השתא דאמרינן דרבי יהודה אמר אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד וכללו זה יש כמו כן בתי כנסיות ומדרשות אם איתא דטעמא דת"ק הוי משום דירושלים קדושה לאכילת קדשים קלים ומעשר שני לא הוי ליה לר' יהודה למימר האי לישנא אלא מקום מקודש כיון דטעמא דת"ק נמי הוי משום דירושלים מקום מקודש היא להכי איצטריך למימר דפליגי במילתא אחריתי: אלא

עליה (מגילה שם). **חופף עליו.** אדם המצטער חופף ומתחבר בבגדיו, לשון שפשוף כמו מיר חופף ומספסף (שם) דפרוטי"ר דגרגטו"ל בלע"ז כאדם המסתבר ודוגג (זבחים נד.). **ונעשה אושפיזכן לגבורה.** שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (סוטה לז.). **אבנטו של כהן גדול.** לאה לעיל ו ב.

מב א ב מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבן הלכה יא וס"ז מהל' בית המקדש הלכה יד יד [ופ"ט מהל' רוצח הל' ד]: **מג** [מיי' פ"ז מהל' בית המקדש הל' יד]:

מג ד מיי' פ"ט מהלכות בית המקדש הלכה ד:

מוספ רש"י

ואין ירושלים מטמאה בנגעים. דלמא אחוזה היא כדאמרינן לקמן דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין (מגילה כו.). **אני לא שמעתי.** שלא יהא מטמא, אלא מקום מקדש בלבד. משום דבית של קודש הוא, ובני נגעים הבא אצל בית הבית בעינן, אבל ירושלים מטמאה בנגעים, דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה (שם). **אלא מקום מקודש.** אף בתי כנסיות שמעינן (שם). **הר הבית.** בכמיקמו מצד המזרח, כל מה שיש שם פני קרני הר הבית שאין לה שם אחר (שם). **הלשכות.** שבתוך החיל, **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין לינכס לפנים מן המעבר, ואחריהם לגד מערב לעזרת הכהנים י"ל אמה שבין דריסת רגלי ישראל לאוצר האיטון (שם). **אולם והיכל.** מגד מערב, עכשיו יותר בנמייס מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא, חזר ופירש לרוחב יוצאה כו' לימדך כאן לרוחב זו לגבה ליהודה אבל לפונו של מזבח ולרוחו ומעבדו של בנימין, ובמסכת זבחים (נג.) אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח (מגילה שם). **ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה.** לדרומו של מזבח, שחלקו של יהודה היה במזרח, כדתניא בתוספתא כפונים היה כלה חלקו של יהודה אותה אמה בחוקה מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום לאחוזה ונכנסת בחלקו של בנימין, שממקומה הדריסה ולמערב היה חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא בנימה היסוד לחוי להיות בה, כדאמר מר (מדות פ"ג מ"ו) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד, כל אורך ורוחב מזבחי בעודי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן בתוך דרומי לגד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית, ולגד אמה סמוך לקרן מזרחית כפונים (זבחים נג: ושם"מ שם). **ובנימין הצדיק.** לופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער

תוס' ישנים

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין. וא"ת כל זמן דקיימינן דבית המקדש קאמר, מ"ש בהמ"ק מירושלים, אי משום דירושלים נחלקה לשבטים, בית המקדש נמי נחלק, [כדתניא] מה היה בחלקו של יהודה כו'. י"ל דהכי דתמתמלה נחלק הוא לשבטים, מ"מ לנפוף [מחזה להן] כדאמרינן במדרש [ספרי בהקהל אנכ] שלא חלקו דוגמה של ירמו לימה למי שיהא בהמ"ק בנוי בחלקו. אי נמי י"ל דטעמא דרבי יהודה בדאמרן יצאו אלו סחם קדש ולכן ממעט ירושלים. אבל אין נראה לומר כן, (דהא) [ולאי] משום קדושה פעור ר' יהודה הר הבית ממוחזה דבעינן ניתן חוץ, וכן אבר לו הבית ניעני נמי חוץ, מ"כ לא היה לגזור שלא יאמרו כהן גדול מכוס בבית המקדש הוא, דליכא למיגזר הכי אלא כשיהא פעור ממוחזה לשכת פיהכדרין משום דלריהא בעל כרחיה לא שמה דיהה. ואם היינו מפרשים שמוכר

המקשה עשם דרבי יהודה משום דיצאו אלו שהן קדש, הכא לא הוה יהא אלו שהן קדש, מה היה בחלקו של יהודה כו'. וא"ת מיקשי מהכא למאן דאמר בסנהדרין פרק חלק [קיא, ב] דאין חולקין עיר לשני שבטים דאלו ירושלים נחלקה לשבט יהודה ובנימין. י"ל דעיפ הדיבור היה כן דגמירי דסנהדרין בחלקו של יהודה ובפיגה בחלקו של בנימין והיה להם לרוחה שמוכים זה לזה. **אף לא מטות.** פירש ר"ל יוסף לפי שמקוה המטות אינו שלהם. ולפי זה משמע דר"ש אחר שמשיקין כעין חיצות. **יצאו אלו שאין מיוחדין לו.** ופליג אמכייתא דלעיל דמחייבא בית המוחבה. אי נמי שאני כהכא דלא בתבנכן אותו כו'. דלא בעי לגמור בשמן המשחה מתנכין אותו, שהרי בבית אם לא הוה שמן המשחה שהרי יתאיהו גמו.

מב א ב מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבן הלכה יא וס"ז מהל' בית המקדש הלכה יד יד [ופ"ט מהל' רוצח הל' ד]: **מג** [מיי' פ"ז מהל' בית המקדש הל' יד]:

מג ד מיי' פ"ט מהלכות בית המקדש הלכה ד:

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:

ויקרא יד לד

2. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן:

דברים לג יב

3. וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת:

ויקרא יד לה

גליון הש"ס

גמ' במה מחנכין. עי' מנחות דף עח ע"א תוס' ד"ה אמת: **שם בצינורא.** עיין בסהדרין דף יד ע"ב תוס' ד"ה ביגורא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' המתמ' אמר אבנטו של כהן הדיוט. נ"ב עי' לעיל תחילת דף ו: **(ב)** רש"י ד"ה הר הבית כו' ועזרת ישראל כולה וי"א אמה כו' לכן מדריסת רגלי ישראל:

מוסף תוספות

א. בנימין דכתיב ביה זאב יטרף, שנתנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד באחסנתיה תיתבני מדבחא, ואותה הקרן לא היתה בחלקו. רש"י זמיש נג: ד"ה טוקף. ב. וקסבר דהאי דכתיב בנימין זאב יטרף לא על הקרבנות כמו שאנו מתרגמין. תוס' רי"ד. ג. אפי' למאן דאמר לא נתחלקה. תוס' זמיש נג: ד"ה מן. ד. והא דתניא מטמאין בדכפרים, דבה מודו רבנן לר"מ דמחייבא במזוזה, ולא פליגי אלא בדברכרים. ר"י הגלן.

רבינו חננאל

ודחינן הא דתניא מטמאין דכפרים והא דתניא אין מטמאין דברכרן. איני והא ירושלים דברכרים היא ואמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד. ורייקנין מינה הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים. ופרקינן אימר א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש אפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל. במאי פליגי תנא קמא סבר אינה מטמאה אלא אחוזתכם וירושלים, כולה אינה אחוזה שלא נתחלקה, ולפיכך אינה מטמאה בנגעים, ור' יהודה סבר נתחלקה, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל כו'. **ותנא** קמא כי האי תנא, דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהם כלומר לא נתחלקה ירושלים. ר' אלעזר ב"ר **צדוק אומר אף לא מטות,** לפיכך עורות קדשים קלים בעלי אושפזין נוטלין אותם בזרוע ומפני שנוטלין מהן העורות וקנקנים שמריקים מהן הוין לפיכך אין משכירין מיטות לישן בהם אלא ישנים במטות בעל הבית. ואקשינן ודכפרים מטמאו בנגעים כו'. ופרקינן לא קשיא אי בית בית דירה מיטמאה ואי לית בה בית דירה לא מיטמאה. ומתקינין לו כהן אחר תחתיו כו'. פשיטא אירע בכהן פסול קודם תמיד של שחר, הנה נתרבה בבגדים ועבד עבודה נקבע בכהונה גדולה ועובד עבודות היום כדקיימא לן כל עבודת יוה"כ אינה כשרה (ולא) [אלא] בכהן גדול. אלא אם אירע בו פסול אחר תמיד השחר, במה נקבע בכהונה גדולה עבודת היום בד' כלים הוא כהן הדיוט נמצאת עבודת היום הכפורים כשרה בכהן הדיוט. אמר **רב אדא בר אהבה** נקבע בכהונה גדולה (כמו) [במה] שחיגר אבנט של כלאים שהוא מותר בכהן גדול והוא אסור לכהן הדיוט. ואמר הניחא למאן דאמר אבנטו של כהן גדול כו'. ונדחה ואמר אביי לובש שמנה ומהפך בצינורא. פי' ה) עצי נורא שנמצא כי נתרבה בבגדים ועבד עבודה ונקבע בכהונה גדולה. והיפוך צינורא היא עבודה, וכדרב הונא דאמר זר שהיפך בצינורא חייב מיתה.

ה) וכן הביאו התוס' פי' זה בשם רביו בסנהדרין ד"ל ע"ב בד"ה ביגורא ח"ל שם ור"ח פי' ביגורא עני נורא.